

«ЗАТВЕРДЖУЮ»
Ректор Харківського національного педагогічного
університету імені Г.С. Сковороди
професор **Юрій БОЙЧУК**
2025 р.

ВИТЯГ

із протоколу № 20 від 20 червня 2025 року

засідання фахового семінару кафедри психології для проведення експертизи і
визначення новизни, теоретичного і практичного значення результатів
дисертації **Саути Сергія Леонідовича** на тему **«Психологічні та
психолінгвістичні особливості розвитку ігрової позиції «Юродивий» у
структурі ігрової компетентності»**, поданої на здобуття наукового ступеня
доктора філософії зі спеціальності 053 Психологія

ПРИСУТНІ: завідувач кафедри доктор психологічних наук, професор
Хомуленко Т.Б., доктор психологічних наук, професор Л.М. Абсалямова,
доктор психологічних наук, професор А.М. Большакова, доктор психологічних
наук, професор І.В. Гордієнко-Митрофанова, доктор психологічних наук,
професор В.О. Крамченкова, доктор психологічних наук, професор
М.А. Кузнєцов, доктор психологічних наук, професор К.І. Фоменко, кандидат
психологічних наук Я.В. Верещинська, кандидат психологічних наук, доцент
Т.М. Єльчанінова, кандидат психологічних наук, доцент Т.В. Жванія, кандидат
психологічних наук, доцент О.І. Кузнєцов, кандидат психологічних наук,
доцент Л.М. Лисенко, кандидат психологічних наук, доцент Г.І. Меднікова,
кандидат психологічних наук, доцент В.В. Найчук, кандидат психологічних
наук, доцент М.О. Нестеренко, кандидат психологічних наук, доцент
Є.В. Підчасов, кандидат психологічних наук, доцент А.В. Поденко, викладач
Н.Г. Скрипник.

НА ЗАСІДАННЯ БУЛИ ЗАПРОШЕНІ: доктор психологічних наук,
старший науковий співробітник Державної установи «Інститут охорони
здоров'я дітей та підлітків НАМН України» (м. Харків) О.О. Щербакова.

Головуючий на засіданні: доктор психологічних наук, професор,
завідувач кафедри психології Тамара ХОМУЛЕНКО.

Секретар засідання: кандидат психологічних наук, доцент, доцент
кафедри психології Тарас ЖВАНІЯ.

Науковий керівник: доктор психологічних наук, професор, професор
кафедри психології Ія ГОРДІЄНКО-МИТРОФАНОВА.

Рецензент:

кандидат психологічних наук, доцент, доцент кафедри психології Тетяна
ЄЛЬЧАНІНОВА.

СЛУХАЛИ:

**1. Наукову доповідь здобувача Харківського національного
педагогічного університету імені Г. С. Сковороди Саути Сергія Леонідовича
на тему «Психологічні та психолінгвістичні особливості розвитку ігрової**

позиції «Іюродивий» у структурі ігрової компетентності», поданої на здобуття наукового ступеня доктора філософії зі спеціальності 053 Психологія.

2. Запитання до доповідача, відповіді на них.

Проф. Кузнєцов М.А.: У Вашій роботі Ви зазначаєте, що в умовах стрімких соціальних змін та глобальної фрустрації, зокрема спричиненої воєнними конфліктами, збереження особистісної цілісності набуває виняткової адаптивної цінності. Яким чином фугітивність сприяє адаптації та збереженню ідентичності?

Саута С.Л.: Фугітивність – це здатність свідомо й керовано «привласнювати» іншу ідентичність або психофізіологічний стан, моделюючи їх через поведінкові, емоційні, тілесні та мовленнєві прояви з метою збереження та/або посилення відчуття власної ідентичності в проблемних контекстах соціальної взаємодії. Вона інтегрується у спектр м'яких навичок – адаптивності, креативного мислення, допитливості й відкритості до нового – та постає ресурсом самозбереження й адаптації в умовах невизначеності. У цьому контексті фугітивність постає адаптивною компетенцією, що забезпечує гнучке моделювання ідентичності задля самозбереження, комунікації або трансформації соціального простору. Фугітивність, як здатність «привласнювати» іншу ідентичність, має нормативне визнання як важливої компетенції в сучасних міжнародних професійних стандартах (медична симуляція, кібербезпека, відбір до ЄС, підготовка до кризових ситуацій тощо), що доводить важливість її значення як м'якої навички.

Проф. Большакова А.М.: У Вашій дисертації Ви розглядаєте фугітивність як компонент ігрової компетентності. Дайте, будь ласка, визначення ігрової компетентності та поясніть, як саме сім її компонентів, включно з фугітивністю, стали підґрунтям для ігрових позицій ефективної соціальної взаємодії.

Саута С.Л.: Ігрова компетентність визначається як система внутрішніх ресурсів (компоненти грайливості), до якої звертається людина в умовах конфліктної / проблемної міжособистісної взаємодії з метою найкращого врівноважування своєї індивідуальності з зовнішніми умовами соціального оточення на основі позитивних емоцій – інтересу й / або радості, часто їх афективного прояву, що супроводжується напруженням або збудженням. Компоненти грайливості / ігрової компетентності визначаються нами як «самовмотивовані здатності» (Raven, 2001), які дозволяють людям досягати особистісно значущих цілей, залишаючись у гармонії з собою та навколишнім світом. Ці компоненти емпірично виявлені та теоретично обґрунтовані як ключові для ефективної соціальної взаємодії. Ігрові позиції відображають досвід прояву ігрової компетентності в різних стандартних і нестандартних ситуаціях, тобто поведінковий аспект. Ігрові позиції, як спосіб творчої адаптації особистості до реальності свого «Я» (індивідуальна ідентичність і до реальності Світу (соціальна ідентичність), відображають досвід прояву ігрової компетентності в різних стандартних і нестандартних ситуаціях, тобто поведінковий аспект. Саме ці «мотивовані здатності», трансформуючись у конкретні поведінкові патерни, стали підґрунтям для семи ігрових позицій

ефективної соціальної взаємодії: сензитивність (сензитивний) – «Емпат»; уява (який уявляє) – «Скульптор»; легкість (легкий) – «Еквілібрист»; флірт (який фліртує) – «Дипломат»; пустотливість (пустотливий) – «Пустун»; гумор (гумористичний) – «Справжній гуморист»; фугітивність (фугітивний) – «Юродивий».

Доц. Меднікова Г.І.: Ви зазначаєте, що у вітчизняній психологічній науці грайливість досліджується з позиції психолінгвістичного підходу. Чим зумовлений вибір саме цього підходу?

Саута С.Л.: Обраний у вітчизняній психології та психолінгвістиці метод опису психолінгвістичного значення забезпечує два взаємопов'язані вектори результативності: перший – побудову адекватної й достовірної моделі системного значення слова «грайливість», яка відображає реальність мовної свідомості носіїв української мови; другий – застосування цього методу для операціоналізації теоретичного конструкту грайливості з урахуванням як ядерних, так і периферійних сем, представлених у мовній свідомості. Психолінгвістичне значення має велику пізнавальну цінність при вивченні феноменів, виражених, з одного боку, словами з нечіткою семантикою, а з іншого, не представленими в дисциплінарному обігу психології як сукупність відмінних ознак, але при цьому актуальними лексемами в мовній свідомості носіїв мови, якою є «грайливість». Психолінгвістичний експеримент є методологічно доцільним для вивчення понять з нечіткою або багатозначною семантикою, які ще не мають усталеного статусу в системі психологічних ознак, але функціонують у мовній свідомості.

Проф. Абсалямова Л.М.: У другому розділі Ви представляєте концептуальну модель розвитку фугітивності як компонента ігрової компетентності. Назвіть, будь ласка, її основні складові та поясніть, як вони взаємопов'язані.

Саута С.Л.: Концептуальна модель розвитку фугітивності як компонента ігрової компетентності включає такі складові:

I – Мотиваційно-цільова складова окреслює чіткі орієнтири для розвитку кожного компонента грайливості / ігрової компетентності. Вона включає розвиток ігрової компетентності, розвиток конфліктної компетентності, а також розвиток поведінкового патерну, властивого певній ігровій позиції.

II – Процесуально-діяльнісна складова визначає стратегічні лінії розвитку кожного компонента грайливості / ігрової компетентності. Вона включає діяльність, спрямовану на розвиток ігрової компетентності, а також діяльність з опанування специфічної ігрової позиції, що дозволяє інтегрувати її в міжособистісну взаємодію. Діяльність з опанування специфічної ігрової позиції спрямована на розвиток ключових психологічних характеристик та інтегральних якостей, властивих певній ігровій позиції. Розвиток цих якостей можливий через освоєння певних психотехнік.

III – Рефлексивно-результативна складова охоплює результат та аналіз досягнень щодо опанування поведінковим патерном ігрової позиції, що відповідає певному компоненту грайливості / ігрової компетентності. Ця складова передбачає активну діяльність, спрямовану на саморозвиток.

Результат саморозвитку втілюється в розвиненості ігрової компетентності взагалі, й оволодінні знаннями та вміннями щодо певної ігрової позиції та розвиненості особистісних якостей, які притаманні певній ігрової позиції, зокрема. Модель відображає цілісну взаємодію когнітивних, емоційних та поведінкових механізмів, інтегрованих в ігровій позиції «Юродивий». Модель структурується за трьома взаємопов'язаними складовими, кожна з яких забезпечує розвиток фугітивності як здатності до парадоксального, емоційно стійкого й смислово насиченого керування міжособистісними конфліктами.

Проф. В.О. Крамченкова: У Вашій дисертації для позначення ігрової позиції, що відповідає фугітивності, Ви обрали термін «Юродивий». Обґрунтуйте, будь ласка, цей вибір та поясніть, як ця метафора використовується для опису поведінкового патерну в межах тренінгу грайливості/ігрової компетентності.

Саута С.Л.: Термін «Юродивий» обрано як метафоричне позначення конкретної ігрової позиції (поведінкового патерну), що відповідає компоненту фугітивності, з огляду на низку положень:

- Культурна впізнаваність і психолінгвістична релевантність: результати психолінгвістичних досліджень засвідчили, що концепт «юродивий» є впізнаваним і зрозумілим для українців. У культурному дискурсі юродивість асоціюється з демонстративною ексцентричністю, яка симулює божевільня з метою прямого впливу.

- Репрезентація активної стратегії: Назва «Юродивий» акцентує увагу на свідомій, активній позиції учасника тренінгу.

- Уникнення стигматизації та патологізації: На відміну від термінів, що мають діагностичне або юридичне навантаження, метафорична назва «Юродивий» дозволяє говорити про парадоксальні форми поведінки без накладання психіатричного або стигматизуючого контексту. У контексті тренінгу грайливості/ ігрової компетентності фугітивність, якій відповідає ігрова позиція «Юродивий», визначається як здатність Гравця керувати увагою Іншого «навмисно намагаючись здаватися дурним або божевільним», що рефлексується самим Гравцем і спостерігається Іншим, з метою посилення почуття ідентичності Гравця. Ігрова позиція «Юродивий» як здатність Гравця «навмисно здаватися дурним або божевільним» передбачає симуляцію іншого когнітивного рівня, змінених станів свідомості, імітацію психічних розладів, або симуляцію стану зі зниженою чи відсутньою реактивністю.

Проф. Т.Б. Хомуленко: У третьому розділі Ви наводите результати емпіричної верифікації концептуальної моделі розвитку фугітивності за допомогою тренінгової програми «Юродивий: епатаж ідентичностей». Які ключові позитивні зміни були зафіксовані в експериментальній групі після проходження тренінгу, що свідчать про його ефективність?

Саута С.Л.: За результатами формувального етапу дослідження, порівняльний аналіз виявив низку позитивних змін, статистично значущих виключно для експериментальної групи. Зокрема, лише в учасників ЕГ після тренінгу відбулося значуще зростання ключових компонентів грайливості – фугітивності, флірту, пустотливості, а також допитливості. Крім того, тільки в

експериментальній групі зафіксовано значуще підвищення емоційної стійкості та емоційної комфортності. Учасники ЕГ також продемонстрували значущо вищі рівні за загальним рівнем грайливості. В ЕГ значущо вищими виявились показники розуміння своїх та чужих емоцій, управління чужими емоціями, міжособистісний ЕІ, загальний рівень ЕІ та загальне розуміння емоцій. Спостерігалось формування більш адаптивних стилів гумору в ЕГ – значущо вищий рівень самопідтримуючого гумору та значущо нижчі рівні агресивного і самопринижуючого гумору. Відсутність аналогічних значущих змін у контрольній групі за цими показниками свідчить про те, що спостережувана позитивна динаміка в ЕГ є результатом участі у тренінговій програмі.

Проф. К.І. Фоменко: У Вашому дослідженні Ви визначаєте психологічну детермінацію фугітивності через виявлення її предикторів. Які саме психологічні характеристики виявились ключовими предикторами фугітивності за результатами множинного регресійного аналізу?

Саута С.Л.: Емпірично виявлено психологічну детермінацію фугітивності, що ґрунтується на низці предикторів: ключовими з них є відкритість до нового досвіду (когнітивно-афективний компонент) і пустотливість (поведінковий компонент), тоді як управління емоціями (регуляторний компонент) і легкість (стильовий компонент) демонструють тенденцію до значущості. Відповідно до отриманих даних, найбільш впливовими предикторами фугітивності виступають: Відкритість новому досвіду та Пустотливість. Управління емоціями – незважаючи на відсутність статистичної значущості, даний предиктор демонструє суттєвий стандартизований коефіцієнт. Легкість – предиктор, що наближається до рівня статистичної значущості.

Доц. В.В. Найчук: Практичне значення Вашої роботи полягає, зокрема, у розробці тренінгової програми «Юродивий: епатаж ідентичностей». Розкажіть коротко про структуру цієї програми та основні психотехніки, що використовуються для розвитку фугітивності.

Саута С.Л.: Впровадження розробленої концептуальної моделі розвитку фугітивності як компонента ігрової компетентності здійснювалося за спеціально створеною програмою її реалізації у форматі тренінгу «Юродивий: епатаж ідентичностей». Навчальна програма тренінгу складається з 10 тематичних блоків психотехнік. Тренінг побудований як динамічна подорож, що складається з трьох основних етапів: стартового етапу, етапу двох взаємопов'язаних кіл розвитку фугітивності та фінішного етапу. Кожен із чотирьох фундаментальних векторів «Юродивого» (стратегічне мислення, внутрішня стійкість, адаптивність, соціальна винахідливість) розкривається через вісім проявів (ключових характеристик), що представляють їх на двох рівнях актуалізації: базовому (перше коло) та глибинному (друге коло). Кожен із цих проявів реалізується через відповідну психотехніку, спрямовану на розвиток наскрізних компонентів – сензитивності, почуття гумору, легкості, уяви. Серед психотехнік: "Внутрішній Радар", "Стратегічний Серфінг", "Палітра Ідентичностей", "Центр Тяжіння", "Дзеркало Парадоксів", "Імпровізаційний Потік" тощо. Наприклад, у межах блоку психотехнік

«Внутрішній Радар» Гравець навчається зчитувати власні емоційні стани через метафори, співвідносити їх із реакціями Іншого, а також прогнозувати вплив емоцій на динаміку взаємодії.

Проф. О.О. Щербакова: У дисертації Ви описуєте рівні прояву грайливості: дефіцит, надлишок та баланс. Дайте, будь ласка, характеристику цих рівнів, зокрема, як вони проявляються у Гравця та його здатності залучити Іншого до гри.

Саута С.Л.: На основі розробленого літературного й відеоконтенту, а також кейсів було виокремлено та описано рівні прояву грайливості як поступові форми її ускладнення, що відповідають рівням ігрової позиції. Виділено рівні дефіциту й надлишку грайливості, а також баланс. Рівень А (дефіцит) відповідає Гравцю, який здатний створити власну гру, проте, не здатний створити успішну власну гру, тобто залучити Іншого. Метафора Гравця рівня А – «Примітив». Надлишок грайливості описується рівнем У. Цей рівень характеризується успішним перетворенням Гравцем проблемного простору на ігровий як заздалегідь спланованої дії або спонтанної імпровізації із завданням шкоди Іншому або собі. Метафора Гравця рівня У – «Самодур»: здатний створити власну гру й залучити Іншого до гри з заподіянням шкоди Іншому або собі. Баланс 7К грайливості описується рівнями С і В. Рівень С як рівень балансу передбачає успішне залучення Іншого до створеної Гравцем гри. Метафора Гравця цього рівня – «Майстер». Рівень В як рівень балансу так само, як і рівень С, передбачає успішне залучення Іншого до створеної Гравцем-Учнем гри. Метафора Гравця цього рівня – «Учень».

Доц. А.В. Поденко: Серед практичних результатів Вашої роботи згадується розробка та публікація інструктивно-діагностичних матеріалів «Керівництво з використання метафоричних карт «Homo Ludens». Яке призначення цих матеріалів та для якої аудиторії вони можуть бути корисними?

Саута С.Л.: Розроблено та опубліковано другим виданням інструктивно-діагностичні матеріали «Керівництво з використання метафоричних карт «Homo Ludens» / «Людина, що грає» до проективної методики «Метафоричні асоціативні карти Homo Ludens» (рецензовано УІПП як програма прикладання методу позитивної психотерапії Н. Пезешкіана). Матеріали мають широкі можливості застосування для психотерапевтів, психологів-консультантів, клінічних психологів, ведучих трансформаційних ігор у сфері психологічного супроводу та професійної підготовки психологів. У методичному керівництві до колоди метафоричних асоціативних карт уперше було застосовано кінематографічно-літературний кейс-метод: представлено базу ігрових позицій, побудовану на матеріалі кінематографу та художньої літератури, і впроваджено рівні прояву ситуативної грайливості.

3. Виступ рецензента дисертації.

доц. Єльчанінова Т.М. (рецензія позитивна без зауважень): Дослідження на тему «Психологічні та психолінгвістичні особливості розвитку ігрової позиції «Юродивий» у структурі ігрової компетентності», підготовлене здобувачем С. Саутою, є цілісною, завершеною та самостійною науковою роботою, виконаною на правах рукопису. Воно виконане здобувачем особисто

за актуальною для сучасної науки та психологічної практики темою із застосуванням доцільних і адекватних меті та завданням дослідження методів наукового пошуку. Робота характеризується логічністю, послідовністю та обґрунтованістю викладення змісту, містить нові науково обґрунтовані теоретичні та практикозначущі результати проведеного дослідження, які становлять наукову новизну, теоретичне та практичне значення, свідчать про особистий внесок здобувача в науку, а також достатньо висвітлені в наукових працях автора. За своєю актуальністю, науковою новизною отриманих результатів, теоретичним і практичним значенням дисертація відповідає спеціальності 053 Психологія, вимогам до оформлення дисертації, затвердженим Наказом Міністерства освіти і науки України від 12.01.2017 р. № 40 (із змінами, внесеними згідно з Наказом Міністерства освіти і науки України № 759 від 31.05.2019 р.) та «Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії», затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 р. № 44 (із змінами, внесеними згідно з Постановами КМУ № 341 від 21.03.2022, № 502 від 19.05.2023, № 507 від 03.05.2024), та може бути рекомендована до захисту на здобуття наукового ступеня доктора філософії зі спеціальності 053 Психологія.

4. Відгук наукового керівника проф. І.В. Гордієнко-Митрофанової (повний відгук додається). У процесі підготовки дисертаційного дослідження дисертант виявила високий рівень наукової зрілості, самостійності мислення та відповідального ставлення до наукової праці. Сергієм Саутою продемонстровані аналітичні здібності, вміння систематизувати різноплановий науковий матеріал, критично переосмислювати існуючі теоретичні підходи та інтегрувати їх у власну концептуальну модель. При розробці психотехнологій здобувачем виявлено креативність і наукову ініціативність. У процесі проведення емпіричного дослідження дисертант виявив високу організованість, відповідальність і дотримання етичних стандартів психологічної практики. Зібраний матеріал було ретельно опрацьовано, проаналізовано з використанням сучасного статистичного інструментарію, що засвідчує професіоналізм, методологічну грамотність і навички обробки даних.

На підставі зазначеного можна стверджувати, що робота Саути Сергія Леонідовича на тему «Психологічні та психолінгвістичні особливості розвитку ігрової позиції «юродивий» у структурі ігрової компетентності» відповідає вимогам до оформлення дисертації, затвердженим Наказом Міністерства освіти і науки України від 12.01.2017 № 40 (із змінами, внесеними згідно з Наказом Міністерства освіти і науки України № 759 від 31.05.2019) та пп. 6, 7 «Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії», затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 р. № 44 (із змінами, внесеними згідно з Постановами КМУ № 341 від 21.03.2022, № 502 від 19.05.2023, № 507 від 03.05.2024), та рекомендується для проведення експертизи на наукову новизну

теоретичне і практичне значення отриманих результатів і подальшого захисту у разовій раді.

5. Обговорення дисертації учасниками засідання.

В обговоренні дисертації взяли участь проф. Т.Б. Хомуленко, проф. В.О. Крамченкова, проф. М.А. Кузнецов, проф. А.М.Большакова, проф. О.О. Щербакова, проф. К.І. Фоменко, доц. Т.М. Єльчанінова, доц. В.В. Найчук.

ГОЛОСУВАЛИ: Рішення прийнято *одноголосно*.

УХВАЛИЛИ:

1. Рекомендувати дисертацію **Саути Сергія Леонідовича** на тему «**Психологічні та психолінгвістичні особливості розвитку ігрової позиції «Юродивий» у структурі ігрової компетентності**» до захисту у разовій спеціалізованій вченій раді.

2. Рекомендувати до призначення опонентів дисертації наступних фахівців:

Савелюк Наталія Михайлівна – доктор психологічних наук, професор, професор кафедри психології, Тернопільський національний педагогічний університет імені Володимира Гнатюка;

Харченко Наталія Валентинівна – доктор психологічних наук, професор, професор кафедри психології і педагогіки дошкільної освіти, Університет Григорія Сковороди в Переяславі;

Богдан Жанна Борисівна – кандидат психологічних наук, доцент, завідувач кафедри психології і соціології, Харківський національний економічний університет імені С. Кузнеця.

3. Затвердити висновок у такому формулюванні:

ВИСНОВОК

Актуальність теми дослідження та її зв'язок із загальнодержавними планами наукових робіт. В умовах стрімких соціальних змін і глобальної фрустрації, спричиненої воєнними конфліктами та гібридними загрозами, збереження особистісної цілісності й усвідомленої ідентичності набуває виняткової адаптивної цінності. Як залишатися людиною, щоб «безодня не почала вдивлятися в тебе»? (F. Nietzsche). Можливо, через гру як суто антропологічний вимір, «п'ятий із основних феноменів людського існування» (E. Fink). У сьогоденні *гра метафорично постає як створення однієї реальності всередині іншої, in situ («на місці»)* – не як втеча від дійсності, а як її розгортання, артикулюючи через дискурсивні практики епохи метамодерну свої інваріанти: тотальність та інструментальність. Для українського суспільства це проявляється в публічному дискурсі воєнного часу – у висловлюваннях офіційних осіб, культурі мемів, стилі гумору військових і цивільних. Гейзінгівський Homo Ludens набуває свого втілення з визначальною властивістю – *грайливістю* (playfulness), здатністю створювати одну реальність всередині іншої (метафорично – грати гру).

Грайливість сьогодні впевнено переходить з мовної свідомості в площину академічного дискурсу: від праць М. Csikszentmihalyi (1975), де її виокремлено

як одну з десяти парадоксальних характеристик креативності, до вимірюваної й діагностованої властивості. У 2016 році бібліометричний аналіз зафіксував лише 200 статей із «playfulness» в психології та соціології, а за 2024 рік Google Scholar налічує вже понад 16 000 записів. Середньорічне зростання становить 10-12 %, що засвідчує стабільне зростання наукового інтересу. На міжнародному рівні грайливість визнається важливою особистісною властивістю, зокрема у стратегічних освітніх документах Ірландії (NCCA, 2023) та дослідженні Європейської Комісії LifeComp (Sala, Punie, Garkov, & Cabrera Giraldez, 2020). Відмітною методологічною рисою вітчизняного підходу до вивчення грайливості як стійкої особистісної властивості є її дослідження з позиції психолінгвістичного підходу. Саме компонентний склад визначає унікальність вітчизняного підходу до вивчення грайливості та слугує концептуальним мостом до розвитку *ігрової компетентності* (ludic competence), що вказує на повернення до витоків лудології – в надрах якої народжується грайливість. Ігрова компетентність набуває особливої значущості в умовах зростаючої складності та непередбачуваності соціальної реальності, емоційної напруги й стресогенності міжособистісної взаємодії, виступаючи важливим внутрішнім ресурсом ефективної адаптації, емоційної саморегуляції, креативності, варіативності поведінки та встановлення гармонійних міжособистісних стосунків у фрустраційно насиченому та динамічному світі. Її потенціал органічно інтегрується у розвиток ключових м'яких навичок (soft skills), перетворюючи ігрову компетентність на вагомий чинник особистісної та професійної ефективності (Robles, 2012, p. 453-465).

Поняття «грайливість» і «ігрова компетентність» по тексту дослідження подаються через скісну ризик, що вказує на їх альтернативність та взаємозалежність без ототожнення: у той час як грайливість описує потенціал особистості до ігрового перетворення дійсності, ігрова компетентність репрезентує здатність цілісно мобілізувати цей потенціал у відповідь на зовнішні виклики, особливо в конфліктних ситуаціях міжособистісної взаємодії.

Ключовим компонентом грайливості / ігрової компетентності є *фугітивність* – здатність свідомо й керовано «привласнювати» іншу ідентичність або психофізіологічний стан, моделюючи їх через поведінкові, емоційні, тілесні та мовленнєві прояви з метою збереження та/або посилення відчуття власної ідентичності в проблемних контекстах соціальної взаємодії. Фугітивність інтегрується у спектр м'яких навичок – адаптивності, креативного мислення, допитливості й відкритості до нового – та постає ресурсом самозбереження й адаптації в умовах невизначеності. Втілення цієї здатності реалізується через поведінковий патерн ігрової позиції «Юродивий».

Фугітивність, як здатність «привласнювати» іншу ідентичність, має нормативне визнання як важливої компетенції в сучасних міжнародних професійних стандартах (медична симуляція, кібербезпека, відбір до ЄС, підготовка до кризових ситуацій тощо), що доводить важливість її значення як м'якої навички (Association of Standardized Patient Educators, 2017; Federal Emergency Management Agency, 2020; International Nursing Association for

Clinical Simulation and Learning, 2021; Ministry of Defence, 2021; European Personnel Selection Office, 2023; SANS Institute, 2024). Фугітивність є стратегічним інструментом, що активно застосовується в численних сферах – від дипломатії, театру, спорту й бізнесу до терапії, релігії та цифрової культури. У цьому контексті фугітивність постає адаптивною компетенцією, що забезпечує гнучке моделювання ідентичності задля самозбереження, комунікації або трансформації соціального простору.

Наукова новизна отриманих результатів полягає у тому, що: *вперше* визначено різновиди грайливості, які вибудовують логіку переходу від загального феномена панлудизму до ігрової компетентності як здатності ефективно керувати міжособистісним конфліктом; *вперше* емпірично виявлено психологічні кореляти фугітивності, яка характеризується позитивними зв'язками із відкритістю до нового досвіду, допитливістю, креативністю, толерантністю до невизначеності, загальним рівнем грайливості, проактивним копінгом, емоційним інтелектом та здоровим гумором; *вперше* емпірично виявлено психологічну детермінацію фугітивності, що ґрунтується на низці предикторів: ключовими з них є відкритість до нового досвіду (когнітивно-афективний компонент) і пустотливість (поведінковий компонент), тоді як управління емоціями (регуляторний компонент) і легкість (стильовий компонент) демонструють тенденцію до значущості; *вперше* емпірично виявлено психолінгвістичну структуру фугітивності через аналіз концепту «юродивий», за яким вербалізований концепт «юродивий» представлено у трьох семантичних кластерах: «поведінка», «зовнішність, вигляд» та «когнітивні розлади»; фугітивність є когнітивно й культурно вмонтованою в цю систему уявлень, що підтверджує її адаптивну роль в ігровій позиції «Юродивого»; *вперше* емпірично верифіковано авторську концептуальну модель розвитку фугітивності, яка розкриває психолого-психолінгвістичні передумови розвитку поведінкового патерну ігрової позиції «Юродивий» на основі компетентнісного та психолінгвістичного підходів; *вперше* емпірично верифіковано тренінгові інструменти керування міжособистісним конфліктом під час апробації концептуальної моделі розвитку фугітивності за розробленою програмою її реалізації у форматі тренінгу ігрової компетентності «Юродивий: епатаж ідентичностей»; *удосконалено* засоби сприяння розвитку ігрової компетентності шляхом розвитку фугітивності як її ключового компонента: фугітивність передбачає сформованість навички «входження» в іншу ідентичність або стан, що пов'язана з soft skills, зокрема – адаптивністю, креативним мисленням, допитливістю та відкритістю до нового; *удосконалено* концептуалізацію фугітивності як психологічної здатності в сучасному психологічному дискурсі; *розширено* уявлення про можливості використання психолінгвістичного експерименту як методологічно доцільного для вивчення понять з нечіткою або багатозначною семантикою, які ще не мають усталеного статусу в системі психологічних ознак, але функціонують у мовній свідомості; *дістала подальшого розвитку* модель міжособистісного конфлікту, розроблена як інтеграція ключових ідей грайливості та положень позитивної психотерапії, що ґрунтується на трикомпонентній структурі атитюду; *дістав подальшого*

розвитку теоретичний конструкт ігрової компетентності, що описується такими категоріями: суб'єкти проблемного простору, інструменти перетворення проблемного простору на ігровий, сприйняття перетворення, емоції перетворення, ресурси перетворення, ігровий простір рішень, основні, наскрізні та унікальні ігрові позиції, різновиди грайливості, модель 7К-грайливості, рівні грайливості та рівні ігрових позицій.

Теоретичне і практичне значення отриманих результатів. *Теоретичне значення* роботи полягає у визначенні різновидів грайливості, які вибудовують логіку переходу від загального феномена панлудизму до ігрової компетентності як здатності ефективно керувати міжособистісним конфліктом; вдосконаленні теоретичного конструкту ігрової компетентності, що описано такими категоріями: суб'єкти проблемного простору, інструменти перетворення проблемного простору на ігровий, сприйняття перетворення, емоції перетворення, ресурси перетворення, ігровий простір рішень, основні, наскрізні та унікальні ігрові позиції, різновиди грайливості, модель 7К-грайливості, рівні грайливості та рівні ігрових позицій.

Практичне значення роботи виявляється у тому, що створені концептуальна модель розвитку фугітивності, яка спрямована на формування поведінкового патерну ігрової позиції «Юродивий» як специфічного атитюд, та програма її реалізації у форматі тренінгу ігрової компетентності «Юродивий: епатаж ідентичностей», а також розроблені навчально-наочний посібник-тренінг «Грайливість чи ігрова компетентність», інструктивно-діагностичні матеріали «Керівництво з використання метафоричних карт «Homo Ludens» / «Людина, що грає» до проєктивної методики «Метафоричні асоціативні карти Homo Ludens» можуть бути впроваджені в практику психологічного супроводу та професійної підготовки психологів, педагогів, соціальних працівників, HR-фахівців та інших спеціалістів, чия діяльність пов'язана з управлінням міжособистісними конфліктами та розвитком комунікативних навичок.

Результати дослідження впроваджено в практику роботи Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди (довідка №01/10-302 від 31.03.2025), ТОВ «ТЕК СПЕЙ» (довідка № 25 від 04.04.2025), ДВНЗ «Університет Григорія Сковороди в Переяславі» (протокол № 12 від 5.06.2024), Горлівського інституту іноземних мов ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет» (протокол №12 від 05.06.2024), ТОВ «МАЙНДСПЕЙС КОВОРКІНГ» (довідка № 3 від 04.04.2025), ТОВ «Нетпик» (довідка № 54 від 04.04.2025).

Апробація результатів дослідження здійснювалася в доповідях та повідомленнях на науково-практичних конференціях різного рівня: VI Всеукраїнській науково-практичній конференції з міжнародною участю «Харківський осінній марафон психотехнологій» (Харків, 27-29 жовтня 2022), XVI Міжнародній науково-практичній конференції «Psycholinguistics in a Modern World – 2021» (Переяслав, 16-17 грудня 2021), V Всеукраїнській науково-практичній конференції з міжнародною участю «Харківський осінній марафон психотехнологій» (Харків, 28-30 жовтня 2021), International Scientific and Practical Conference «Psychological and pedagogical problems of modern

specialist formation» (7 червня 2021), XV Міжнародній науково-практичній конференції «Психолінгвістика в сучасному світі – 2020» (Переяслав-Хмельницький, 22–23 жовтня 2020), V Міжнародній науково-практичній конференції «Соціалізація і ресоціалізація особистості в умовах сучасного суспільства» (Київ, 11-12 листопада 2016), 11-му Міжнародному конгресі прикладної психолінгвістики (Грузія, 30 червня 2016).

Список публікацій здобувача за темою дисертації.

Публікації, в яких опубліковані основні наукові результати дисертації:

а) у наукових фахових виданнях з психологічних наук, затверджених

МОН України

1. Гордієнко-Митрофанова, І. В., & Саута, С. Л. (2021). Психологічний зміст фугитивності як компонента грайливості / ігрової компетентності. *Psychological Journal*, 7(2), 88-104. <https://doi.org/10.31108/.1.2021.7.2>
2. Саута, С., Гордієнко-Митрофанова, І., & Безкоровайний, С. (2023). Дискурсивне поле тренінгу ігрової компетентності. *Вісник ХНПУ імені Г. С. Сковороди «Психологія»*, (68), 265-292. <https://doi.org/10.34142/23129387.2023.68.18>
3. Гордієнко-Митрофанова, І. В., & Саута, С. Л. (2024). Психологічні особливості актуального розвитку фугитивності як компонента ігрової компетентності (за результатами констатувального експерименту). *Наукові перспективи*, 6(48), 836-859. [https://doi.org/10.52058/2708-7530-2024-6\(48\)-836-859](https://doi.org/10.52058/2708-7530-2024-6(48)-836-859)
4. Безкоровайний, С., Гордієнко-Митрофанова, І., & Саута, С. (2024). Концептуальна модель розвитку пустотливості як компонента ігрової компетентності. *Вісник Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна. Серія «Психологія»*, (77), 28-39. <https://doi.org/10.26565/2225-7756-2024-77-04>
5. Безкоровайний, С., Гордієнко-Митрофанова, І., & Саута, С. (2024). Архітектура ігрової майстерності пустуна: гра на межі фолу та мистецтво подолання табу. *Наукові перспективи, серія «Психологія»*, 12(54). С. 1472-1495. [https://doi.org/10.52058/2708-7530-2024-12\(54\)-1472-1495](https://doi.org/10.52058/2708-7530-2024-12(54)-1472-1495)
6. Гордієнко-Митрофанова, І., Саута, С., & Безкоровайний, С. (2025). Юродивий: епатаж ідентичностей (програма реалізації концептуальної моделі розвитку фугитивності як компонента ігрової компетентності). *Вісник ХНПУ імені Г. С. Сковороди «Психологія»*, 72, С. 188-213. <https://doi.org/10.34142/23129387.2025.72.12>
7. Гордієнко-Митрофанова, І., Саута, С. (2025). Психометричні властивості та інваріантність вимірювання Опитувальника ігрової компетентності. *Наукові перспективи, серія «Психологія»*, 3(57), С. 1660-1681. [https://doi.org/10.52058/2708-7530-2025-3\(57\)-1660-1681](https://doi.org/10.52058/2708-7530-2025-3(57)-1660-1681)
8. Саута, С. Л. (2025). Аналіз ефективності реалізації концептуальної моделі розвитку фугитивності за тренінговою програмою «Юродивий: епатаж ідентичностей». *Наукові перспективи, серія «Психологія»*, 4(58), С. 1832-1851. [https://doi.org/10.52058/2708-7530-2025-4\(58\)-1832-1851](https://doi.org/10.52058/2708-7530-2025-4(58)-1832-1851)

б) у наукових фахових виданнях України, які входять до міжнародних наукометричних баз даних (Web of Science, Scopus)

9. Gordienko-Mytrofanova, Iia, Pidchasov, Ye., Sauta S., & Kobzieva, Iu (2018). The Problem of Sample Representativeness For Conducting Experimental and Broad Psychological Research. *Психолінгвістика*, 23(1), 11-46. <https://doi.org/10.5281/zenodo.1212360>

10. Gordiienko-Mytrofanova, I., Kobzieva, Iu., & Sauta, S. (2019). Psycholinguistic Meanings of Playfulness. *East European Journal of Psycholinguistics*, (1), 19-31. <https://doi.org/10.29038/eejpl.2019.6.1.gor>

в) у закордонному періодичному виданні, яке входить до міжнародних наукометричних баз даних (Web of Science, Scopus)

11. Kobzieva, Iu., Gordiienko-Mytrofanova, I., Udovenko, M., & Sauta, S. (2020). Concept «humour» in the linguistic consciousness of the Russian-speaking population of Ukraine. *European Journal of Humour Research*, 8(1). 29-44. <https://doi.org/10.7592/EJHR2020.8.1.kobzieva>

г) у закордонних періодичних виданнях, які входять до інших наукометричних баз даних

12. Gordienko-Mytrofanova, I. V., & Sauta, S. L. (2016). Playfulness as a peculiar expression of sexual relationships (semantic interpretation of the results of the psycholinguistic experiment). *European Humanities Studies: State and Society*, 1, 46-62.

13. Kobzieva, Iu., Gordiienko-Mytrofanova, I., & Sauta, S. (2020). Psycholinguistic Features of Imagination as a Component of Ludic Competence. *EUREKA: Social and Humanities*, 2, 15-23. <https://doi.org/10.21303/2504-5571.2020.001128>

14. Gordienko-Mytrofanova, I., Hohol, D., & Sauta, S. (2023). The Conceptual Framework of Interpersonal Conflict as Integration of 7C Playfulness and Positive Psychotherapy. *The Global Psychotherapist*. (3)1, 50-59. <https://doi.org/10.52982/lkj180>

Публікації, які засвідчують апробацію матеріалів дисертації:

15. Gordienko-Mytrofanova, I. V., & Sauta, S. L. (2016). Lexeme «playfulness» in the reality of linguistic consciousness and in the mainstream research in psychology: *proceedings 11th International Congress of the International Society of Applied Psycholinguistics*, (Georgia, 27-30 June, 2016p.). P. 59-60.

16. Саута, С.Л. (2016). Грайливість як соціально-психологічний чинник здорового старіння. *Соціалізація і ресоціалізація особистості в умовах сучасного суспільства : матеріали V Міжнар. наук.-практ. конф.* (м. Київ, 11-12 листопада 2016 р.).

17. Gordienko-Mitrofanova, I.V., & Sauta, S. L. (2016). Influence of psychological age peculiarities of the verbal behavior of the respondents (stimuli «Playfulness» taken as an example. *Психолінгвістика в сучасному світі – 2016 : Матеріали XI Міжнар. наук.-практ. конф.* (м. Переяслав-Хмельницький, 20-21 жовтня 2016р.), 32-34.

18. Гордієнко-Митрофанова, І. В., Кобзева, Ю. А., & Саута, С. Л. (2020). Психолінгвістична структура вербалізованого концепту «флірт». *Психолінгвістика в сучасному світі – 2020. Матеріали XV Міжнар. наук.-*

прат. конф. (м. Переяслав-Хмельницький, 22-23 жовтня 2020р.), 49-53.
<https://doi.org/10.31470/2706-7904-2020-15-49-53>

19. Gordienko-Mitrofanova, I.V., Bezkorovainy, S.P., Konok, M.O., Hohol, D.M., & Sauta, S. L (2021). «Flirting person» in the linguistic consciousness of the Russian-speaking population of Ukraine (based on the results of the controlled associative experiment). *Psychological and pedagogical problems of modern specialist formation: Conference proceedings*. KOPECH. International Journal of Education and Science, (4)2, 52-56. <https://doi.org/10.26697/ijes.2021.2.4>

20. Гордієнко-Митрофанова, І. В., Саута, С. Л., Гоголь, Д. М., & Безкоровайний, С. П. (2021). Суттєві ознаки семикомпонентної грайливості. *Харківський осінній марафон психотехнологій (каталог психотехнологій; тези доповідей): збірник наук. праць за матеріалами V Всеукр. наук.-прат. конф. з міжнар. участю*, (м. Харків, 28-30 жовтня 2021 р.), 87.

21. Гордієнко-Митрофанова, І. В., Саута, С. Л., & Гоголь, Д. М. (2021). «Діагностика» і «терапія» стосунків: закони емоційної привабливості. *Харківський осінній марафон психотехнологій (каталог психотехнологій; тези доповідей): збірник наук. праць за матеріалами V Всеукр. наук.-прат. конф. з міжнар. участю* (м. Харків, 28-30 жовтня 2021 р.), 86.

22. Gordienko-Mitrofanova, I., Hohol, D., Sauta, S., Konok, M., & Bezkorovainyi, S. (2021). Results of Cluster Analysis of Semantic Features «What is the Person's Gender?» and «What is the Person's Appearance?» for the Stimulus «Flirting Person». *Psycholinguistics in a Modern World – 2021: proceedings 16 th Scientific and Practical Conference* (Pereiaslav, 16-17 December, 2021). Pereiaslav, 2021, 16, 54–63. <https://doi.org/10.31470/2706-7904-2021-16-54-63>

23. Гоголь, Д. М., Гордієнко-Митрофанова, І. В., Саута, С. Л., & Безкоровайний, С. П. (2022). The structure of interpersonal conflict: integrating the 7C concept of playfulness and the method of positive psychotherapy. *Харківський осінній марафон психотехнологій (каталог психотехнологій; тези доповідей): збірник наук. праць за матеріалами VI Всеукр. наук.-прат. конф. з міжнар. участю* (м. Харків, 27-29 жовтня 2022 р.), 125-128. <https://doi.org/10.5281/zenodo.7500077>

Публікації, які додатково відображають наукові результати дисертації

24. Свідоцтво про реєстрацію авторського права на твір: Літературний твір наукового характеру «Методика формування репрезентативної вибірки в організації наукового психологічного дослідження» / І. В. Гордієнко-Митрофанова, Є. В. Підчасов, С. Л. Саута, Ю. А. Кобзева. – № 107360; 16.08.2021.

25. Свідоцтво про реєстрацію авторського права на твір: Літературний твір наукового характеру «Проективна методика «Метафоричні асоціативні карти НОМО LUDENS» / І. В. Гордієнко-Митрофанова, Ю. А. Кобзева, С. Л. Саута. – № 107089; 05.08.2021.

26. Гордієнко-Митрофанова І., Саута С., Безкоровайний С. Грайливість чи ігрова компетентність : навч.-наоч. посібник-тренінг для студ. дистанц. форми навч. Частина 1. Електрон. дані. Київ : ГО «МНГ», 2023: рис., табл.,

фот., відео. On-line. <https://inter-sci-guild.org.ua/hraylyvist-chy-ihrova-kompetentnist>

27. Гордієнко-Митрофанова І., Саута С., Безкоровайний С. Грайливість чи ігрова компетентність : навч.-наоч. посібник-тренінг для студ. дистанц. форми навч. Частина 2. Електрон. дані. Київ : ГО «МНГ», 2023: рис., табл., фот., відео. On-line. <https://inter-sci-guild.org.ua/hraylyvist-chy-ihrova-kompetentnis>

28. Гордієнко-Митрофанова І., Саута С. Керівництво з використання метафоричних карт «Homo Ludens» / «Людина, що Грає» : інструктивно-діагност. матеріали. Вид. 2-е, переробл. й доповн. Електрон. дані. Київ : Яроченко Я. В., 2024. 111 с.: табл., мал. On-line. <https://liegudzyk.com/kerivnytstvo-z-vykorystannya-metaforychnykh-kart-homo-ludens>

Конкретний особистий внесок дисертанта в отриманні наукових результатів, що виносяться на захист. Основні положення та результати дисертації отримані автором на основі аналізу вітчизняних і закордонних наукових джерел та здійсненого емпіричного дослідження. Внесок включає формулювання мети й завдань дослідження, розробку методик експериментального дослідження, опрацювання літературних джерел, аналіз та інтерпретацію результатів. На використанні в роботі теоретичні положення інших авторів здійснено відповідні посилання.

Особистий внесок здобувача у співавторських наукових статтях полягає: у формулюванні мети, завдань та розробці методик експериментального дослідження (№ 2, 9, 10); в опрацюванні літературних джерел, формулюванні висновків і пропозицій щодо подальших досліджень (№ 5, 6); у доборі матеріалу та оцінці одержаних результатів (№ 1, 12, 14); а також у плануванні, аналізі, інтерпретації й графічному представленні результатів емпіричного дослідження (№ 4, 7, 11, 13). В навчальних посібниках (№ 24, 25) внесок охоплює огляд праць, обробку та графічне представлення результатів. У навчально-методичній праці (№ 26) внесено теоретичне обґрунтування основних положень. У працях апробаційного характеру (№ 15–23) здійснено теоретичне обґрунтування основних положень, а в № 3, 8 – обробку й представлення результатів.

Повнота викладу матеріалів дисертації у друкованих працях. Результати дисертаційного дослідження представлено у 28 працях, серед яких 10 статей у наукових фахових виданнях України (2 статті у виданні України, яке включено до міжнародних наукометричних баз Web of Science Core Collection та Scopus); 4 у зарубіжних фахових виданнях, 1 з яких включено до наукометричної бази даних Scopus; 9 публікацій у збірниках матеріалів конференцій; 3 навчальні посібники; 2 авторських свідоцтва.

Відповідність змісту дисертації спеціальності, за якою вона подається до захисту. Зміст дисертаційного дослідження С.Саути, використані у ньому методи та основні результати, що одержані в роботі, відповідають спеціальності 053 Психологія.

Оцінка мови та стилю дисертації. Матеріал дисертаційної роботи С.Саути подано ясно, логічно розподілено й описано сучасною науковою мовою.

У процесі перевірки дисертації за програмою StrikePlagiarism визначено, що оригінальний текст складає 90,02%, схожість матеріалу складає 9,98%, що відповідає вимогам університету та МОН України.

Висновок. Робота Саути Сергія Леонідовича на тему «Психологічні та психолінгвістичні особливості розвитку ігрової позиції «Юродивий» у структурі ігрової компетентності» відповідає вимогам до оформлення дисертації, затвердженим Наказом Міністерства освіти і науки України від 12.01.2017 № 40 (із змінами, внесеними згідно з Наказом Міністерства освіти і науки України № 759 від 31.05.2019) та пп. 6, 7 «Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії», затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 р. № 44 (із змінами, внесеними згідно з Постановами КМУ № 341 від 21.03.2022, № 502 від 19.05.2023, № 507 від 03.05.2024) та **рекомендована** до захисту у разовій спеціалізованій ученій раді зі спеціальності 053 Психологія.

Головуюча на засіданні

доктор психологічних наук, професор,
завідувачка кафедри психології

Тамара ХОМУЛЕНКО

Рецензент:

кандидат психологічних наук, доцент,
доцентка кафедри психології

Тетяна ЄЛЬЧАНІНОВА

Секретар

кандидат психологічних наук, доцент,
доцент кафедри психології

Тарас ЖВАНІЯ

Повна
Висвідчується за

Тамари Хомуленко, Тетяни Єльчанінової, Тараса Жваніє
23.06.2024